

Prof. Phd SERGIU TOFAN

Department of Philosophy
University „Dunărea de Jos”, Galați
Romania

**LOUIS DE BONALD: PREFAȚĂ LA TEORIA PUTERII POLITICE ȘI RELIGIOASE
ÎN SOCIETATEA CIVILĂ, DEMONSTRATĂ CU AJUTORUL RAȚIUNII ȘI AL
ISTORIEI**

(Traducere și prezentare de prof. univ. dr. Sergiu Tofan)

Abstract

**Luis de Bonald: Preface of the Theory of the Political Power in Civil Society,
Demonstrated With the Help of the Reason and History**

Born in 1754 at the Castle Monna in Millau (Aveyon) - where actually he will die, Luis de Bonald was a great figure of his time. As a remarkable politician L. de Bonald is the author of some political ideas. In 1796 he published his work (that can be considered the most important of his writings): The Theory of the Political and Religious Power in the Civil Society, Demonstrated with the help of the Reason and History. This book represents a critique of what means individualism and contractualism. Inspired by Aristotle and Tomas D'Aquino, Bonald defines society as being natural and not as a result of the contract between peoples. Society imposes itself in relation with the individual, the last one being obligated to respect its laws. Another idea is that authority is not the result of the independent wills of citizens and, in this context, Bonald thinks that the real base for a society is monarchy. In this situation for authority of the King has a divine origin.

Other writings: - 1802 – Primitive Legislation

1812 – Philosophical Researches

1827 – Demonstration of the Constitutive Principle of the

Society.

În toate timpurile, omul s-a erijat în **legiuitor** al societății religioase și al societății politice și în dător de **constituție** atât uneia cât și celeilalte; ori, cred să se poată demonstra că omul nu poate da o constituție societății religioase sau politice așa cum nu poate da greutate corpurilor sau întindere materiei și că, departe de a putea **constitui** societatea, omul, prin intervenția sa, nu poate decât să împiedice societatea să se **constituie** sau, pentru a fi mai clar, nu poate decât să întârzie succesul eforturilor pe care societatea le face pentru a reveni la **constituția** sa naturală.

Într-adevăr, există o singură **constituție** a societății politice, o singură **constituție** a societății religioase; reuniunea celor două **constituții** și a celor două societăți constituie societatea civilă; ambele **constituții** rezultă din natura entităților care compun fiecare dintre cele două societăți, într-un mod la fel de **necesar** ca modul în care greutatea rezultă din natura corpurilor. Aceste două **constituții** sunt **necesare** în accepția metafizică a expresiei, în sensul că ele **nu ar putea fi altceva decât sunt, fără a afecta natura entităților care compun fiecare societate**: astfel, orice societate, politică sau religioasă, care nu a parvenit

încă la **constituția** sa naturală, tinde în mod necesar să parvină la ea; orice societate, religioasă sau politică, pe care patimile omenești au depărtat-o de constituția sa naturală, tinde, în mod necesar, să revină la ea. Această tendință, contrazisă de patimile omenești, această luptă între om și natură, pentru a constitui societatea, este singura cauză a tulburărilor care se manifestă în sânul societăților religioase și politice. Forța, independența, perfecțiunea în toate sunt, în societatea religioasă și politică, roadele **necesare** ale constituției; slăbiciunea, dependența, decadența religioasă și politică sunt atributul fatal al societăților nou-constituite. O societate religioasă non-constituită nu este decât o formă exterioară a religiei; o societate politică non-constituită nu este decât o formă exterioară a cărmuirii (guvernării); și, propriu vorbind, societățile neconstituite nu merită numele de **societate** așa cum un corp fără greutate nu merită numele de corp. **Dacă nu am demonstrat aceste adevăruri, alții le vor demonstra, deoarece timpul și evenimentele au clădit aceste adevăruri; întrucât conservarea societății civile depinde, astăzi de manifestarea lor iar agitația intestinală, care este ușor de perceput în societatea generală, nu reprezintă altceva decât eforturile pe care ea le face pentru a zămisi adevărurile esențiale pentru existența sa.**

Acestea sunt subiectul și analiza lucrării mele. Anunțându-le, risc să suscit reacții defavorabile; numai că eu vreau să-mi conving cititorul, nu să-l iau prin surprindere.

Am tratat, deci, despre constituția societății politice și despre constituția societății religioase.

Am început cu constituția politică, deoarece societatea este, în mod necesar, societate politică sau exterioară, înainte de a fi societate religioasă.

Nu numai că nu este dat omului să constituie societatea, ci societății îi este dat să-l constituie pe om, adică să-l formeze

prin educație socială; de aceea am tratat despre educația socială.

Omul nu există decât pentru societate iar aceasta nu-l formează decât pentru ea: el, deci, trebuie să folosească, în serviciul societății, tot ceea ce a primit de la natură și tot ceea ce a primit de la societate, tot ceea ce este el și tot ceea ce are el. A sluji societatea, înseamnă **a o administra**, urmând forța aceste expresii sau a exercita o funcție într-un domeniu oarecare al administrării ei; de aceea, am tratat despre administrația socială sau publică și despre diferitele ei domenii.

Am tratat, deci, despre constituția politică, despre educația socială, despre administrația publică; mai precis, am tratat subiectul cel mai vast și mai important dintre toate cele pe care omul le-a supus meditației lui. În fond, ce sunt toate celelalte științe pe lângă știința despre societate? Și ce este însuși universul în comparație cu omul?

Ei bine, după ce am stabilit principiile societății în general și după ce am aplicat aceste principii la constituția societății politice, am îndrăznit să le aplic și la constituția societății religioase; dezvoltând aceste principii, sub raport moral sau religios, am urmat pas cu pas ordinea și calea pe care le-am urmat dezvoltându-le sub raport politic. Astfel, am ajuns la rezultate similare; și așa trebuia să se întâmple: deoarece societatea civilă, ansamblu de ființe inteligente și corporale totodată, este un tot, compus din două părți absolut asemănătoare, întrucât ele sunt alcătuite din aceleași elemente, singura diferență dintre ele ținând de raportul diferit sub care fiecare din aceste părți ia în considerare elementele sau entitățile din care sunt compuse; elemente sau entități pe care una dintre aceste părți, care este societatea politică, le considera drept **corporale și inteligente** și pe care cealaltă parte, care este societatea religioasă, le consideră drept **inteligente și corporale**.

Am luat în considerare, deci, societatea politică sub raporturile sale

interioare sau religioase, în societatea religioasă sub raporturile sale exterioare sau politice.

Am spus că există o singură constituție a societății politice, o singură constituție a societății religioase; am afirmat că existența societății civile depinde de demonstrarea acestui adevăr: dar merg mai departe și spun că momentul în care acest adevăr va fi demonstrat se va constitui în epoca unei revoluții în cadrul societății civile, căci începând cu „Evanghelia” și terminând cu „Contractul social”, toate revoluțiile care au schimbat, în bine sau în rău, starea societății generale, nu au avut drept cauză decât manifestarea marilor adevăruri sau propagarea marilor erori.

Dar de ce, oare, adevăruri atât de importante pentru fericirea societății au rămas, până în prezent, îngropate sub un imens morman de erori? Dacă demonstrarea lor este **necesară**, de ce manifestarea lor este atât de tardivă? În științele care au ca obiect cantitatea, întinderea, mișcarea, adică în general, proprietățile materiei, omul a făcut progrese remarcabile; pe când în știința despre sine și în știința societății politice el se află la faza elementelor și aproape de ignoranța epocii primitive! Să nu căutăm în afara omului cauza acestei contradicții.

În descoperirile pe care omul le-a făcut în lumea fizică, el nu a avut de combătut sau de convins decât propriile simțuri; iar simțurile cedează în raport cu forța experienței sau cu ascendentul rațiunii.

Dar în cadrul cercetărilor asupra lumii intelectuale, asupra propriei naturi și asupra naturii societății al cărui membru este, omul are de luptat cu sau de convins propriile pasiuni; iar pasiunile nu cedează decât în raport cu forța, înfruntând orice altă autoritate, chiar și pe cea a evidenței.

Dacă în lumea fizică, omul a sustras naturii unele secrete pe care ea se pare că dorea să le ferească de curiozitatea lui; în lumea morală, el a respins tocmai natura care se încapățânează să-i ofere cunoștințe utile pentru fericirea lui.

Dacă el a descoperit proprietățile acestui fluid în care s-a aruncat și fără de care nu poate trăi, acest lucru s-a realizat în ciuda simțurilor sale și pe baza mărturiei rațiunii și pentru că a atribuit un corp la ceea ce nu se poate percepe prin simțuri; întindere la ceea ce nu se poate măsura; o formă la ceea ce nu poate limita, adică a acordat proprietăți ale materiei la ceea ce lui i se părea ca aparținând spiritului.

Dacă, integrând spațiul în cutezătoarele lui concepții, omul a observat aceste corpuri cerești imense care se rotesc deasupra lui, dacă le-a calculat distanțele, le-a evaluat masa, le-a trasat orbita, le-a comparat vitezele, le-a prezis mișcarea de revoluție, a impus tăcerea simțurilor sale; și, dacă în ciuda raporturilor lor și, după mărturia rațiunii a distribuit între aceste corpuri mișcarea și repaosul, dacă a ghicit și explicat legile acțiunilor lor reciproce, dacă a distins, în această prodigioasă îndepărtare, realitatea aparențelor, rațiunea însăși, zdruncinată de către simțuri, nu a cedat decât cu greu sub puterea geniului și evidența calculului.

Dar atunci când, reîntorcându-se în el însuși și meditănd asupra societății politice, izvor al tuturor bunelor și relelor speciei umane, omul avea să-i studieze natura, să-i determine legile, pasiunile lui, alarmate asupra consecințelor, au venit să obscurizeze principiile și să deturneze rațiunea înspre pe căile lor, de teamă ca ea, rațiunea, să nu urmeze, cumva, natura în căile ei.

Dacă omul vrea să se ridice, cu ajutorul naturii, până la credința într-o ființă supremă creatoare a lumii, părinte al neamului omenesc, legiuitor al Universului, orgoliul îl face să pună sub semnul întrebării existența acestei ființe supreme tocmai pentru a nu se supune la legile Sale. Nu atât adevărul speculativ cât consecințele practice îl înfricoșează; și omul, rătăcit datorită orgoliului, respinge natura, închide ochii la lumină și abandonează gândul consolator și sublim la Ființa protectoare

pentru a se abandona ideii absurde și **desolante** a unei inflexibile fatalități.

Dacă, dezvăluind gândirii misterul acestei legături invizibile și puternice care, în societatea politică, din toate **voințele** face o singură **voință**, din toate **puterile** face o singură **putere**, din toate **forțele** face o singură **forță**, din toți **oamenii** face un singur **om**, natura îi prezintă această idee a **unității**, atât de măreață tocmai pentru că este atât de simplă; dacă ea îi arată în omul moral **unitatea** de voință, în omul fizic **unitatea** de acțiune, în univers **unitatea** planului; dacă ea îl face să vadă în **unitate** principiul ordinii și, tot în **unitate**, secretul **frumuseții**; ambiția, decepționată în speranțele sale, se revoltă împotriva barierei pe care natura vrea s-o opună în calea proiectelor sale iar omul, antrenat de această ambiție, respinge inspirațiile naturii și, îndepărtându-se de ideea simplă și adevărată a **unității** și a **indivizibilității puterii**, se pierde în combinațiile laborioase ale separației și ale echilibrului **puterilor**.

Astfel, deci, pe baza unei fatalități oarbe, a unei nesfârșite divizări și a unui echilibru nesigur al **puterilor**, omul construiește edificiul societății, în pofida naturii, cu ajutorul orgoliului și al ambiției.

Numai că edificiul se resimte de puțină soliditate și de nebunia constructorilor. Însuși arhitectul nu se poate recunoaște în această dezordine; el ia opiniile drept principii și raționamentele drept consecințe; el a **plăsmuit** o societate și **plăsmuiește** și omul și nu mai recunoaște nici omul, nici societatea. Astfel, oamenii doar extraordinari îi par oameni virtuoși și societăți doar celebre îi par societăți fericite. În acest timp, acest edificiu ruinat se prăbușește în întregime; patimile l-au ridicat, patimile îl dărmă; iar omul care s-a încăpățânat în zadar să-l mai susțină multiplică, pentru a-i întârzia căderea, **stările a căror înmulțire, chiar le face inutile** (*Contractul social*). Atunci, obosit de eforturile lui neputincioase, obosit de propriile erori, atunci când crede că totul, în natură, se supune unor legi constante, el se

îndoiește dacă există, pentru societăți, alte legi decât hazardul și ajunge până la a se îndoii dacă societatea se regăsește în natura umană.

Dar, dacă societatea nu se regăsește în natura umană, de ce mai există societăți? Societatea există: ea este, deci, în natura omului; legile existenței sale sunt, deci, **necesare**, ca și natura omului. Constituită ca și omul ea are, ca și el, existența ca scop și ea trebuie, prin natura ei, să tindă la conservare și perfecțiune întrucât omul, prin natura lui, tinde la existență și la fericire.

Acestea au fost gândurile mele și am cutezat să caut legile fundamentale ale existenței societăților și, atunci când am socotit a le fi descoperit, am interogată natura despre motivațiile lor și timpul despre efectele lor.

Ocupat cu datoriile sacre pe care natura ni le-a împus, pradă frământărilor de tot felul, lipsit de cărți și de mijloace, nu am putut da acestei lucrări perfecțiunea posibilă. Simt cât am rămas mai prejos de subiect: dar am pus, totuși, unele baze, am reunit câteva materiale care ar putea fi exploatate de condeie mai experimentate. Atrag atenția asupra acestui obiectiv, acelor distinși scriitori care s-au refugiat pe pământ străin atât pentru a-și păstra independența opiniilor, cât și pentru a-și asigura libertatea personală. Mă adresez și celor care, rămași în Franța, au scăpat de pericolele celebrității dar și de cele, mai mari, ale tăcerii lor. Lor le revine misiunea de a repara răul făcut lumii de o anumită literatură, de a readuce la destinația sa primară această artă sublimă de a scoate în evidență frumusețea virtuții, de a stigmatiza viciul, de a curăța moravurile, de a face legile să fie respectate.

Nu am putut să stabilesc principii fără să răstorn opinii, dar am dezbătut opiniile fără să atac persoanele: se va remarca faptul că nu mi-am permis să numesc nici măcar o persoană în viață, atunci când nu am putut vorbi avantajos despre ea. Există prea puține motive de dușmănie; este destul, dacă nu chiar prea

mult, să ai dreptate împotriva opiniilor pentru a mai spune lucruri rele și despre persoane.

Nu am putut să nu fac elogiul unor forme de guvernare fără a le critica pe altele; este din cauza principiilor, nu a din a mea: respect toate cârmuirile **institute**, în afară de guvernarea **revoluționară**.

„Toate adevărurile sunt folositoare oamenilor”, ne strigă șarlatanii debitându-ne neadevăruri și au dreptate: „este o dovadă că ceea ce ei ne spun nu este adevărul”, ne strigă un nebun debitând neadevăruri și mai periculoase, și are și el dreptate. Deci, spun adevăruri pentru că ceea ce spun este folositor omului și societății. „Toate adevărurile sunt folositoare oamenilor”; maxima este esențial adevărată și rațiunea ei este evidentă, anume că „tot ce este folositor oamenilor este un adevăr”.

Am rostit adevăruri dure dar nu necuviincioase pentru că nu trebuie să mă silesc pentru a spune adevărul. Este în natura lucrurilor ca eroarea să fie rușinată și timidă și ca adevărul să fie rostit cu voce tare și cu mândrie. Prea mult timp, în Europa, a fost valabil contrariul. Un avantaj care va rezulta de pe urma revoluției franceze va fi acela de a repune eroarea la locul ei și de a restabili adevărul în drepturile sale.

Aceste adevăruri le public, deci, fățiș și cu curaj și îi sfidez pe toți oamenii politici și chiar pe toți **legiuitorii** de a le combate, însă fără a nega pe Dumnezeu și fără a nega omul.

Trebuie să previn unele observații sau reproșuri.

De pildă, acela că am plasat Teoria **puterii** religioase în a doua parte a lucrării și imediat după Teoria **puterii** politice; dar: 1) era natural ca tratatul despre educație și cel despre administrație să urmeze imediat după Teoria **puterii** politice întrucât nu am luat în considerare educația și administrația decât relativ la societatea politică; 2) mi s-a părut că tratând despre educația omului și despre administrarea statelor am ocazia de a-mi îndrepta cititorul către principiile

societății în general, principii expuse deja în Teoria societății politice dar care nu puteau fi suficient dezvoltate pentru a face cât mai perceptibilă posibil aplicarea la societatea religioasă.¹

Cu toate că educația socială și administrația publică, așa cum le înțelegem, par a nu conveni decât Franței; cu puțină atenție se poate ușor observa că ele pot conveni tuturor societăților **constituite**; întrucât omul se naște peste tot același, aceeași constituție politică și religioasă trebuie să convină tuturor societăților, aceeași educație tuturor oamenilor și aceeași administrație tuturor statelor.

Am citat mult din Montesquieu și din J.J. Rousseau. Într-adevăr, cum putem scrie ceva despre politică fără a cita din *Spiritul legilor* și din *Contractul social*, pe care le putem privi drept rodul întregii gândiri politice antice și moderne? Cu toate acestea am combătut *Spiritul legilor*, 1) pentru că autorul nu caută decât motivația sau spiritul a ceea ce este și nu principiile a ceea ce trebuie să fie; 2) pentru că în loc să atribuie pasiunilor omenești cauza diferențelor pe care le observă în legislația religioasă și politică a societăților, el atribuie această cauză influenței diferențelor climaterice; și pentru că o lucrare din care rezultă, în ciuda câtorva precauții oratorice și a câtorva fraze echivoce, că latitudinea decide asupra religiei și a guvernării este o operă anti-religioasă și anti-politică, o lucrare anti-socială. De asemenea, departe de a fundamenta această teorie despre (descrisă astăzi, chiar de către filosofi) despre influența climatului asupra istoriei aprofundate și dezvoltate a societăților, acest autor s-a rezumat mai mult s-o

¹ Autorul hotărâse, la început, să facă din *Teoria educației sociale* și din cea a *Administrației publice*, a doua parte a lucrării și de a le plasa înaintea *Teoria puterii religioase*; dar, după o matură chibzuință, a preferat să urmeze ordinea naturală a materiei și a plasat *Teoria puterii religioase politice* sau despre *Guvernare*.

proptească cu epigrame și anecdotă. Toate aceste reproșuri i s-au făcut cu mult timp în urmă, dar spiritul de partid a înăbușit vocea rațiunii: de asemenea, în ciuda elogiilor pe care filosofia i le-a consacrat din plin, câțiva scriitori distinși, printre care Dl. Delolme, într-o lucrare apreciată despre constituția Angliei, mărturisesc faptul că ne lipsește, încă, o lucrare care să meargă până la primele principii ale societăților în care să se lege aceste principii de istoria lor și de cunoașterea omului.

Am combătut *Contractul social* deoarece autorul său nu abordează unele principii decât pentru a le abandona imediat, nu raționează decât pentru a se îndepărta de ele și mai mult, nu conchide decât pentru a le combate formal; pentru că, fără încetare, el sacrifică societatea în raport cu omul, istoria în raport cu opiniile sale și întregul univers în raport cu spiritul Genevei; pentru că, după ce a edificat, cu efort, un sistem de guvernare pentru un stat cât o leghe, sistem dezolant din punct de vedere politic, el încheie mărturisindu-și temerile că teoria sa ar putea fi impracticabilă și că ea l-ar putea antrena pe cititor în laborioase combinații despre guvernarea populară, lăsându-l fără busolă, în întuneric, între ura oamenilor și disprețul stăpânilor.² Se va remarca faptul că acești doi scriitori au fost opuși unul altuia mai des decât am fost eu opus fiecăruia dintre ei și că ei se întâlnesc aproape întotdeauna acolo unde îmi pot aproba principiile și aproape niciodată acolo unde le pot combate.

Se mai remarcă, apoi, faptul că i-am pus în locul meu atunci când s-au dovedit în acord cu principiile mele pentru că, dacă acești scriitori celebri nu au știut să

se apere de eroare, ei nu au perceput, totuși, câteva mari adevăruri pe care le-au exprimat cu tărie.

Mi se vor reproșa lungimile, repetările..., metoda aridă și didacticistă: mi-ar fi fost, poate, ușor să restrâng expunerea și posibil să o înfrumusețez; dar eu nu am avut în față decât un singur obiectiv; de aici teama de a pierde atenția cititorului prin prea multă scurtime sau teama de a-l distra prin ornamente superflue.

Cititorul va găsi în câteva locuri ale acestei lucrări o multiplicitate, poate obositoare, de opoziții și antiteze: este un inconvenient specific subiectului tratat. Antiteza nu este în cuvinte decât pentru că opoziția este în lucruri. Plasat între **voința** generală a societății și **voința** particulară a omului; adică între constituția omului social sau perfecționat și instituțiile omului depravat sau cele ale pasiunilor lui, mă găsesc constant, între două extreme, rătăcesc, tot timpul, între ființă și neant.

Trebuie, însă, să resping un reproș mai de fond. Unele persoane merituoase și cu spirit ales, înfricoșate de abuzul care se face, în zilele noastre, în gândirea politică, de câteva propoziții generale, sunt dispuse să delegitimeze orice expunere teoretică a principiilor fundamentale ale societății; ele readuc toată știința despre guvernare la o administrație vigilentă și fermă și par a se teme că adevărurile politice și, poate, cele religioase, cele mai folositoare ordinii sociale, se estompează într-o discuție aprofundată. Aceste persoane califică drept **abstracție** tot ceea ce nu este **practic**, întrucât, spun ele, un sistem politic fondat pe raționamente poate fi distrus prin alte raționamente.

Este capcana cea mai abilă și mai periculoasă pe care filosofia a putut-o întinde societății.

Această eroare a pierdut Franța și va pierde toate societățile, întrucât guvernarea care **se crede pe sine un abuz** și care se teme că se va năruia dacă va întreprinde un examen aprofundat al

² Unul dintre animalele feroce din menajeria tiranului Franței, devastatorul orașelor Arras și Cambrai, prea faimosul **Lebon**, ex-profesor, condamnat la Amiens, în dec. 1795, a lăsat să-i scape, în cadrul interogatoriului în fața Convenției, aceste cuvinte remarcabile: **Acest îngrozitor J.J. m-a dus la pierzanie, cu principiile lui.**

fundamentelor ei, va fi, datorită timidității, fie slabă fie agresivă; iar supusul va fi convins că autoritatea la care este supus, nu poate fi justificată de nici o rațiune solidă, nici principiile pe care este ea edificată. Va fi, de asemenea, predispus să reziste oricărei discuții serioase, se va supune fără afecțiune, așteptând orice ocazie de a-și scutura jugul. **Ignoranța nu este bună la nimic**, spune abatele Fleury, **și nu știu unde s-ar găsi această pretinsă simplitate care ar conserva virtutea. Tot ceea ce știu este că, în vremurile cele mai întunecate și la națiile cele mai ignorante, am văzut dominind viciile cele mai abominabile.** Ceea ce acest îndreptățit autor spunea despre religie se potrivește perfect și pentru politică; și este suficient să observăm ce se întâmplă în Europa, pentru a ne convinge că ea este astăzi la fel de înapoiată în cunoașterea adevăratelor principii ale societății politice precum erau și barbarii din secolul III în cunoașterea adevăratelor principii ale religiei. Trebuie să ne facem idei juste despre lucruri și despre ceea ce trebuie să înțelegem prin intermediul **abstracțiilor**.

O abstracție este o operație prin care intelectul separă calitățile sau accidente, de subiecte, pentru a le recompune într-o entitate ideală pe care o supune meditației; astfel albeața, întinderea, aciditatea sunt abstracții. Dar trebuie observat că intelectul nu se poate opri asupra acestor abstracții fără ca imaginația să nu readucă accidente în subiecte și fără ca ea să nu aplice albeața, aciditatea, sau întinderea, la ceva alb, acid sau întins; pentru că, dacă ea, nu ar putea opera această aplicare, abstracția prezumată nu ar reprezenta nimic.

Astfel, o propoziție abstractă este o propoziție generală al cărui adevăr trebuie demonstrat printr-o aplicare particulară. Când spun: **Dacă la un număr par, adaug tot un număr par, suma va fi un număr par**, eu enunț o propoziție generală sau **abstractă**; dar dacă vreau să probez adevărul acestei propoziții elevului meu, voi

opera o aplicație particulară, făcându-l să observe că 4 plus 4 fac 8, că 6 și cu 6 fac 12 etc. Propozițiile algebrice sunt adevăruri **abstracte** care devin evidente prin aplicarea lor la problemele aritmeticii, geometriei sau ale mecanicii. Putem spune că existența lui Dumnezeu este un adevăr **abstract** în raport cu care crearea ființelor exterioare este, vizavi de om, aplicare și probă.

Propozițiile generale sau **abstracte** care au raport cu societatea, adică cu omul, nu pot avea aplicare decât în istorie sau în acțiunile omului în societate. Astfel, atunci când fundamentez un sistem politic pe propoziții generale sau abstracte și a căror aplicare o fac în istorie, nu este suficient pentru să le combat, să opun propoziții la propoziții, nici raționamente la raționamente ci fapte la fapte, istorie la istorie. Să dăm un exemplu: Oamenii care au fost onorați cu titlul de metafizicieni politici și a căror metafizică este doar obscuritatea unui spirit fals și a căror politică este reprezentată de dorințele desfrânate ale unui suflet corupt, au avansat ideea că **suveranitatea ar rezida în popor**. Este o propoziție generală sau o abstracție; dar, atunci când se cere a i se face aplicarea în istorie, găsim că poporul nu a fost niciodată și nu poate niciodată să fie **suveran**: pentru că unde ar fi **supușii atunci** când poporul este suveran? Dacă prin formula că **suveranitatea rezidă în popor** înțelegem că poporul are dreptul de a face legile, vom observa că nicăieri poporul nu a făcut legile, că este chiar imposibil ca un popor să facă legi și, că el nu a făcut niciodată legi și că niciodată el nu poate face altceva decât să adopte legi făcute de către un om numit, din această cauză, **legiuitor**: ori, a adopta legile făcute de un om, înseamnă a te supune acestuia; și a te **supune** înseamnă a nu fi **suveran**, ci supus, poate chiar sclav. În sfârșit, dacă se pretinde că formula **suveranitatea rezidă în popor** înseamnă că poporul delegă exercitarea suveranității numindu-i pe cei care vor îndeplini diverse funcții ale suveranității, vom observa că poporul nu numește pe nimeni și că nici nu poate numi pe nimeni;

ci că un număr **convenit** de indivizi, despre care s-a **convenit** să fie numit popor, numesc în mod individual după bunul lor plac, respectând anumite forme publice sau secrete, pe cei asupra cărora, de asemenea, s-a **convenit**. Ori asemenea convenții nu sunt adevăruri întrucât convențiile umane sunt **contingente** adică ele pot fi sau pot să nu fie sau să fie altceva decât sunt; în timp ce adevărurile sunt **necesare**, adică ele trebuie să fie și nu pot fi altceva decât sunt, fără a înceta să fie adevăruri.

Deci această propoziție generală sau **abstractă**: **Suveranitatea rezidă în popor** nu a primit niciodată și nici nu poate primi o aplicare; este, deci, o eroare.

Am enunțat în primele capitole ale lucrării mele propoziții generale și **abstracte**; dar acestora le-am operat o aplicare continuă și urmărită cu grijă la istoria veche și modernă. Astfel, aceste propoziții **abstracte** au devenit adevăruri evidente, adică **principii**.

Nu ignor faptul că nu întotdeauna este ușor a înțelege aceste propoziții generale dar îl asigur pe cititor că va avea mai puțin de trudit pentru a mă înțelege decât am avut eu pentru a mă face înțeles: iar pe cel care ar putea să nu mă înțeleagă îl voi redirecționa la scrierilor publiciștilor celebri, chiar la *Contractul social*.

Partea istorică și practică va proba partea teoretică; teoria puterii politice și cea a puterii religioase se explică reciproc. Cred că, din lectura atentă a lucrării, va rezulta o înțelegere generală a principiilor dezvoltate, chiar atunci când unele detalii vor părea obscure, din vina lucrării sau din cea a cititorului; pentru că **eu nu cunosc**, mai mult ca J.J. Rousseau, **arta de a fi clar în folosul celui ce nu vrea să fie atent**.

Cuvântul traducătorului

Am purces la traducerea acestei vaste opere (trei volume și 1400 de pagini în total) din mai multe motive.

Întâi de toate, am încercat să descriez și mesajul celor care, cel puțin la

prima vedere, au pierdut partida politică în mare înfruntare care s-a chemat „Revoluția Franceză”. Timp de mai bine de două secole, istoria (și interpretarea ei) au scris-o învingătorii.

Apoi, am constatat că unul dintre cei mai geniali purtători ai mesajului amintit a fost viconte Louis de Bonald (1754-1840). Dacă Joseph de Maistre (1754-1821) a fost considerat un fel de „Augustin” al Contrarevoluției, Bonald a fost un veritabil „Toma din Aquino” al acesteia, prin vastitatea proiectelor, prin erudiție și, mai ales, prin splendida rigoare logică. Unii au afirmat că această rigoare a argumentației ar fi operat în dauna profunzimii. Dar mă întreb: se poate, oare, una fără alta?

Un alt argument, în sprijinul angajării în proiectul acestei traduceri, a fost apariția, deja, în limba română, a operelor celorlalți membri ai „sfintei treimi” a Contrarevoluției: Maistre și Edmund Burke (1729-1797).

*

*Născut la 1754, în castelul Monna, din Millau (Aveyron) (unde, de altfel, a și murit), într-o familie nobilă (care a numărat și câțiva înalți magistrați), viconte Louis de Bonald a făcut studii temeinice la Colegiul Oratorienilor și a satisfăcut serviciul militar în corpul mușchetarilor Regelui. În 1785 a devenit primar de Millau (parcursând o experiență care-l va face să mediteze intens asupra importanței comunităților locale în societate). A demisionat din funcție în semn de protest împotriva prestării jurământului constituțional de către preoți pe care, de altfel, l-a interzis în localitatea pe care o gestiona. În 1791 se alătură armatei emigranților condusă de prințul de Condé, stabilindu-se, apoi, la Heidelberg. În 1796 publică, la Constanț, opera sa de căpătâi (pe care, de acum, o propunem cititorilor români): **Teoria puterii politice și religioase în societatea civilă, demonstrată***

cu ajutorul rațiunii și al istoriei. Aproape întregul tiraj va fi confiscat și distrus de regimul Directoratului. Ediția din 1843 (folosită de noi la traducere) este, de aceea, o veritabilă ediție **princeps**, realizată prin reproducerea unui exemplar de la 1796, dăruit de către autor unui prieten. Cartea reprezintă o critică ruinoasă administrată contractualismului și individualismului, teorii care alimentaseră practica malefică a Revoluției. Pe urmele lui Aristotel și Toma, Bonald definește societatea ca **naturală** și nu ca rezultând din vreun contract între oameni. Societatea se impune în raport cu individual care trebuie să-i respecte legile. Autoritatea nu poate deriva din ceea ce s-ar chema “voința poporului”. Orice societate nu poate avea ca bază a organizării sale decât monarhia. În fond, societatea nu este cedat un ansamblu de comunități, dispuse într-o ierarhie în fruntea căreia se găsește puterea regală. Autoritatea Regelui este de origine divină iar organizarea societății pe sistemul celor trei strări este de natură să preîntâmpine tirania. Munca societății trebuie încadrată și organizată de corporații profesionale ereditare. Distrugerea acestei armonii de către Revoluție a dezlănțuit patimile și voința coruptă a oamenilor, a dus la disoluția constituției societății.

Bonald revine în Franța și publică, în 1800, un “Eseu asupra legilor naturale ale ordinii sociale”. De asemenea, scrie la hebdomadarul monarhist “Mercure de France” alături de La Harpe și Fontanes iar, în 1802, publică “Legislația primitivă”. În 1810 devine membru al Consiliului Universității (organism cu misiunea de a direcționa sistemul de educație).

După căderea lui Napoleon, Louis de Bonald devine una dintre cele mai proeminente figure ale partidului “Ultra”-

regalist, sub regimul Restaurației. În 1816 devine academician, în 1818 publică “Cercetări filosofice” iar în 1827 o “Demonstrație a principiului constitutiv al societăților”. Din 1815 este deputat, calitate în care, în 1816, prezintă proiectul de lege pentru interzicerea divorțului.

În altă ordine de idei, Bonald a pledat pentru autonomia comunelor și a departamentelor, împotriva centralismului de sorginte (spunea el) iacobină. A fost, de asemenea, foarte preocupat de degradarea condiției materiale și sociale a muncitorilor industriali.

În 1818, înființează împreună cu alți corifei ai drepte (Chateaubriand, marchizul de Villèle și Lamennais) gazeta “Le Conservateur” și, mai târziu, “Le Defenseur”. În 1822, devine președinte al Comitetului cenzurii. După ce ratează președenția Camerei în 1823, este ales “pair” al Franței. La căderea regelui Carol al X-lea, în 1830, se retrage din politică, refuzând să jure credință noului rege, Louis-Philippe.

Remarcabil om politic, Vicontele Louis de Bonald a reunit în personalitatea lui pe credinciosul practicant cu teologul rafinat, pe istoricul erudit cu gânditorul politic de mare anvergură.

Ideile lui, extrem de “incorecte politic” pentru epoca noastră, în care individualismul și licențiozitatea fac ravagii, în care democrația este admisă doar pentru că ar fi sistemul politic cel mai puțin rău, în care nefirescul aspiră la suveranitate, ideile lui Bonald, deci, reprezintă, pentru noi, o lecție încă de învățat și o provocare la care ar trebui să răspundem fără să ne temem că, prin aceasta, am fi cu ceva păgubiți.